

Wilhelmina Rother Prezes Zarządu Oddziału Towarzystwa Miłośników
Wilna i Ziemi Wileńskiej w Gorzowie Wielkopolskim**TOWARZYSTWO MIŁOŚNIKÓW
WILNA I ZIEMI WILEŃSKIEJ
W GORZOWIE WIELKOPOLSKIM**

*Panno święta, co Jasnej bronisz Częstochowy
I w Ostrej świecisz Bramie! Ty, co gród zamkowy
Nowogródzki ochraniasz z jego wiernym ludem!
Jak mnie dziecko do zdrowia przywróciłaś cudem...*

Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*

Wstęp

Po II wojnie światowej na Ziemiach Odzyskanych wśród osiadłej ludności polskiej znaleźli się ekspatrianci z Kresów Wschodnich. Ludzie ci z głębokim poczuciem krzywdy, choć Polska należała formalnie do obozu zwycięzców, zostali wypędzeni ze swoich rodzinnych stron, a więc byli „ekspatriowani” – bo przecież nie powracali do siebie, tylko opuszczali swe rodzinne strony na zawsze. Pojęcie repatriacji miało po maju 1945 r. sens tylko wobec Polaków powracających z Zachodu, czyli byłych żołnierzy, więźniów niemieckich obozów koncentracyjnych, zesłańców na Sybir.

Pierwsze lata zagospodarowania terenów Ziem Odzyskanych nie sprzyjały tworzeniu się odrębnych grup etnicznych przybyłej tu ludności. Nastąpił długi okres „zamazywania” w ludzkiej pamięci i świadomości faktu naszej historycznej bytności na dawnych Kresach Wschodnich. Jednak w gorzowskich kościołach zawisły obrazy Matki Boskiej Ostrobramskiej. 22 lipca 1984 r. w gorzowskiej katedrze trzech dawnych partyzantów z Okręgu Wileńskiego postanowiło uczcić 40. rocznicę operacji „Ostra Brama”, odsłaniając pamiątkową tablicę. Uroczystość zgromadziła byłych żołnierzy AK, harcerzy i licznie zebranych wiernych oraz... pilnie obserwujących całą ceremonię funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa.

Organizacja Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej w Gorzowie Wlkp.

W 1988 r. pojawiają się w kraju inicjatywy organizowania stowarzyszeń kresowych. Jerzy Hrybacz w listopadzie 1988 r. bierze udział w Ogólnopolskim Zebraniu Organizacyjnym Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej w Toruniu.

W Gorzowie zawiązuje się grupa organizacyjna w składzie: ks. Tadeusz Kondracki, Stanisława Zarzycka, Zdzisław Dębicki i Janusz Hrybacz. 28 stycznia 1989 r. zwołano I Walne Zebranie Oddziału Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej. W zebraniu uczestniczyło 38 członków założycieli. Prezesem zostaje wybrany Jerzy Hrybacz.

Pierwsze lata działalności

Wielka tęsknota za krainą dzieciństwa to motywacja przy zapisywaniu się kolejnych osób do Towarzystwa. 31 grudnia 1989 r. Oddział liczy 235 członków. W tamtych czasach głównym zadaniem było nawiązywanie kontaktu z Polakami zamieszkującymi tereny Wileńszczyzny (Litwa, Białoruś). W drugim roku działalności zaproszono 27 uczniów z Wilna do Gorzowa na lekcje języka polskiego i historii (koszty związane z podróżą i pobytem pokrył Lubuski Oddział Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”).

Pragnienie dotknięcia krainy dzieciństwa motywowało do organizacji wycieczek, które miały często charakter pielgrzymek do Ostrej Bramy, bądź też do wzięcia udziału w uroczystościach akowskich. W 1993 r. zorganizowano wyjazd na poświęcenie wojskowego cmentarza Na Rossie. Wszystkie wyjazdy na Wileńszczyznę były wówczas połączone z niesieniem pomocy charytatywnej. Dostarczono leki, odzież, artykuły spożywcze, książki i czasopisma polskie. Pierwsze lata działalności to również współpraca z powstającymi organizacjami kresowymi, np. z Towarzystwem Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich i Towarzystwem Miłośników Polesia, a także poszukiwanie płaszczyzn współpracy z Litwinami czy Ukraińcami. W 1995 r. w Gorzowie Wlkp. powołano Oddział Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”. Nasze Towarzystwo uzyskało akceptację i wsparcie finansowe działań w zakresie edukacji dzieci i młodzieży z polskich szkół na Litwie, dokształcania nauczycieli, wypoczynku na koloniach i obozach harcerskich w Polsce.

Wybrane zapisy ze Statutu Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej

Towarzystwo Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej działa na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, siedzibą władz naczelnych jest miasto Toruń. Oddział gorzowski jest członkiem Ruchu Stowarzyszeń Regionalnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Oddział Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej w Gorzowie Wlkp. działania opiera na Statucie Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej i uchwałach kolejnych Walnych Zebrań.

Celem Towarzystwa jest:

1. Utrwalanie i rozwijanie wiedzy o przeszłości i współczesności Wilna i Ziemi Wileńskiej.
2. Podtrzymywanie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej.
3. Podtrzymywanie więzi między miłośnikami tego regionu.
4. Niesienie wszechstronnej pomocy polskim mieszkańcom Wilna i Ziemi Wileńskiej oraz wspieranie ich dążeń do życia w godności i poszanowaniu obowiązujących w tym zakresie norm prawa międzynarodowego.
5. Współpraca z instytucjami i stowarzyszeniami krajowymi i zagranicznymi realizującymi podobne cele.

Cele określone Towarzystwo realizuje poprzez:

1. Inicjowanie i popieranie badań poświęconych przeszłości i współczesności Wilna i Ziemi Wileńskiej, a także podjęcie związanej z tą tematyką działalności wydawniczej.
2. Organizowanie odczytów oraz wyświetlenia filmów i przeżycy poświęconych historii Wilna i Ziemi Wileńskiej oraz Uniwersytetu Wileńskiego, a także innych zasłużonych dla rozwoju nauki i kultury tego regionu placówek naukowo-oświatowych, kulturalnych i artystycznych.
3. Popularyzowanie wybitnych postaci zasłużonych dla Wilna i Ziemi Wileńskiej, a w przypadku, gdy nie żyją, opieka nad ich grobami w kraju i za granicą.
4. Organizowanie imprez umacniających więzi pomiędzy członkami Towarzystwa oraz pomiędzy nimi a obecnymi mieszkańcami Wilna i Ziemi Wileńskiej.
5. Organizowanie wszelkiego rodzaju pomocy materialnej dla środowisk polskich na Ziemi Wileńskiej, a w szczególności placówek naukowych i szkół, łącznie z różnymi formami wymiany naukowej, kulturalnej i oświatowej, organizacją szkół letnich i kursów dla nauczycieli, studentów i młodzieży oraz wymianą wakacyjną.

Zarząd i członkowie wspierający działalność gorzowskiego Oddziału Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej w kadencji 2015-2019

Oddział Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej w Gorzowie Wlkp. działa od 11 stycznia 1989 r. Prezesi: mgr Jerzy Hrybacz (1989-2000), Janusz Popławski (2000-2009), mgr Wilhelmina Rother (od 2009 do chwili obecnej).

Zarząd Oddziału kadencji 2015-2019: mgr Wilhelmina Rother – prezes, Marian Kachno – wiceprezes, mgr Małgorzata Sągajłło-Frączkiewicz – wiceprezes, Monika Malicka – skarbnik, mgr Teresa Sągajłło-Abramek – sekretarz, dr Zbigniew Szafkowski – sekretarz, Barbara Krupecka – kronikarz, mgr Brygida Dowejko – członek.

Wsparcia udzielają: Halina i Józef Piaskowscy, inż. Bronisław Szpakowski, dr Maria Downar-Zapolska, Katarzyna Sieroń, Stanisław Samociak, Stanisław Hutorowicz, Jadwiga i Jerzy Czerczakowie, inż. Henryk Szulżycki, Irena Kowalonek, Jerzy Szymankiewicz, Genowefa Hiniewicz, mgr Maria Piotrowska.

Opiekę duszpasterską obecnie sprawuje ks. kanonik Dariusz Glama, proboszcz parafii kościoła pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Gorzowie Wlkp. Hymnem gorzowskich wilniuków jest pieśń *Wileńszczyzny drogi kraj*, do której słowa i muzykę napisał Jan Mincewicz.

Nasza działalność (wybrane inicjatywy)

Wykłady, koncerty, konkursy oraz wędrowniki szklakiem Mickiewicza, Kościuszki i Piłsudskiego oprócz przekazu historyczno-obyczajowego łączą pokolenia. Spotkania opłatkowe, obchody Święta Wileńszczyzny „Kaziuki”, obchody rocznic: bitwy o Wilno – operacji „Ostra Brama”, odzyskania Niepodległości czy napaści hitlerowskich Niemiec i Związku Radzieckiego na Polskę gromadzą młodzież i dorosłych gorzowian. Stałym punktem obchodów Święta Wileńszczyzny jest Msza św. w intencji Kresowian i ich potomków. Przytoczę fragment homilii wygłoszonej 1 marca 2015 r. przez ks. Mariusza Łyszczka:

Pozwólcie, Drodzy Wilniacy i Miłośnicy Ziemi Wileńskiej – chcę Wam podziękować, że dla mnie (młodego pokolenia) i dla nas dzięki Wam często jesteśmy świadkami, jak kochać Boga i ziemię ojczystą. Dziękuję, bo dzisiaj to ważne, by człowiek wiedział, że życie jest piękne i może być pełne miłości.

A/ Wykłady

Bogata tematyka wykładów oraz wiedza głoszących zawsze gromadzą rzesze różnych wiekowo słuchaczy, nie tylko z Polski. Oto tytuły niektórych z wykładów:

- 08.11.2011. *Wiara, nadzieja i miłość Czesława Miłosza* – mgr Wilhelmina Rother
- 09.11.2011. *Czesław Miłosz – poeta uniwersalny* – mgr Katarzyna Stankowska (uczniowie gorzowscy i z Gimnazjum w Mickunach)
- 15.10.2012. *Współczesne stosunki polsko-litewskie* – dr Paweł Leszczyński (uczniowie gorzowscy i z Litwy)
- 28.03.2013. *Życie Polaków na Litwie* – mgr Leokadia Malewska (uczniowie gorzowscy i z Litwy)

- 22.05.2013. *Edukacja mniejszości narodowych w Polsce* – mgr Wilhelmina Rother (uczniowie gorzowscy, z Litwy i Białorusi)
- 04.03.2014. *Kult św. Kazimierza w Polsce i na Litwie* – mgr Przemysław Dygas
- 07.04.2014. *Historyczne cmentarze wartością wspólną wielu narodów* – mgr Władysław Chrostowski (uczniowie gorzowscy i z Białorusi)
- 11.03.2015. *Rola króla Kazimierza Wielkiego w rozwoju państwa polskiego* – prof. dr hab. Paweł Leszczyński
- 10.07.2016. *Operacja „Ostra Brama” i losy jej uczestników* – mgr Jerzy Sygnecki
- 24.03.2017. *Znaczenie dynastii Jagiellonów dla rozwoju państwowości I Rzeczypospolitej* – prof. dr hab. Paweł Leszczyński
- 18.11.2017. *Józef Piłsudski – czyli spotkanie Człowieka z Historią* – prof. dr hab. Paweł Leszczyński
- 20.04.2017. *20 lat Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* – prof. dr hab. Paweł Leszczyński
- 06.07.2017. *73. rocznica Operacji „Ostra Brama”* – ks. Dariusz Glama
- 28.03.2017. *Polityka zagraniczna II RP* – prof. dr hab. Paweł Leszczyński
- 20.11.2017. *„Sport Polonijny” – Światowe Igrzyska Polonijne* – dr Zbigniew Szafkowski
- 10.05.2018. *Dzieje sokolstwa polskiego* – dr Zbigniew Szafkowski (uczniowie Zespołu Szkół Odzieżowych im. K. Kiesłowskiego w Gorzowie Wlkp.)

B/ Program Szkół Patronackich

Mgr Wilhelmina Rother prowadzi Program Szkół Patronackich w Lubuskim Oddziale Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”, w którym uczestniczą: Zespół Szkół Odzieżowych im. K. Kiesłowskiego z Gorzowa Wlkp., Gimnazjum w Mickunach (Litwa) oraz Polska Szkoła Społeczna im. R. Kapuścińskiego w Pińsku (Białoruś)

W dniach 21-27.05.2015 r. odbyły się wspólne zajęcia uczniów z Gorzowa Wlkp. i Mickun według następującego (skróconego dla potrzeb tej publikacji) planu:

- 21.05.2013. Toruń
– lekcja historii: *Karaimowie i ich pochodzenie* – wykład prof. dra hab. Czesława Łapicza
– Sanktuarium Maryjne w Gietrzwałdzie
- 22.05.2013. Troki
– *Elementy zamku średniowiecznego na przykładzie zamku trockiego*
– *Rozwój zamku trockiego jako rezydencji królewskiej*
– *Obyczaje karaimskie*
– *Edukacja mniejszości narodowych w Polsce* – Wilhelmina Rother
- 23.05.2013. Mickuny
– lekcja języka polskiego w Gimnazjum w Mickunach: *Wpływ okresu wileńsko-kowieńskiego na rozwój osobowości Adama Mickiewicza* – Krystyna Narkiewicz (Mickuny)
– lekcja matematyki: *Własności wielokątów* – Anna Taraszkiewicz (Mickuny)

- lekcja historii: *Śladami wielkich Polaków w Wilnie* – Krystyna Narkiewicz (Mickuny)
  - lekcja historii: *Uniwersytet Wileński jako intelektualne i kulturalne zaplecze litewskiej stolicy; Uniwersytet Wileński – najstarsza wyższa uczelnia w Europie Wschodniej* – Krystyna Narkiewicz, Bożena Czepułkowska (Mickuny)
  - X-lecie Programu Szkół Patronackich
  - *Moda, taniec, poezja i piosenka polska nie znają granic* – koncert w wykonaniu uczniów obu szkół
- 24.05.2013. Ryga
- *Wieś litewska z okien autokaru*
  - *Ryga – stolica państwa Unii Europejskiej*
  - *Miasto Ryga na przestrzeni dziejów* – ks. Krzysztof Kuryłowicz (Łotwa)
- 25.05.2013. Mickuny
- lekcja historii: *Bohaterstwo żołnierza polskiego i jego walka o wolność* – Bernard Awłosewicz (Mickuny)
  - lekcja wychowawcza: *Prawa i obowiązki uczniów według statutu szkolnego* – Anna Taraszkiewicz (Mickuny)
  - lekcja fizyki: *Cząstki i antycząstki* – Leokadia Malewska (Mickuny)
  - Cmentarz na Rossie – złożenie kwiatów, oddanie hołdu Marszałkowi Piłsudskiemu
  - Cmentarz na Antokolu – udekorowanie biało-czerwonymi szarfami nagrobków kwatery poległych 1920 roku
  - wieża telewizyjna, Hospicjum Polskie, spotkanie młodzieży
  - ustalenie planów dalszej współpracy, podpisanie umów, wnioski i podsumowanie realizacji programu kolejnej edycji
- 26.05.2013. – droga powrotna do Gorzowa

Rewizyta w Gorzowie Wlkp. w dniach 12-16.11.2013 r.

- 12.11.2013. – powitanie, zakwaterowanie, prezentacja planu zajęć (Wilhelmina Rother)
- 13.11.2013.
- spotkanie z Anną Maciejewicz, dyrektor Zespołu Szkół Odzieżowych
  - *Fitness w Odzieżówce* – Anna Machnowska-Pyrzyńska
  - Plecenie „Palmy Wielkanocnej” – Krystyna Narkiewicz (Mickuny)
  - wykład: *Doradztwo zawodowe to zachęta do uczenia się* – Anna Maciejewicz
  - wykład: *Patriotyzm to ciężka praca* – Małgorzata Radziejewicz, dyrektor Gimnazjum w Mickunach
  - lekcja historii: *Rok 1918 dla Polski i Litwy* – Przemysław Dygas
  - „Studio Stylizacji i Wizażu” – Maria Szcześniak, Beata Przytuła
  - spotkanie z Wojewodą Lubuskim Jerzym Ostrouchem – Wilhelmina Rother
  - zabytki Gorzowa, gorzowska katedra – oprowadza Wilhelmina Rother
- 14.11.2013.
- spotkanie z Wiceprezydentem Gorzowa Wlkp. Aliną Nowak – Wilhelmina Rother
  - lekcja języka polskiego: *Znikające światy w prozie Wiesława Myślińskiego* – Anna Borek
  - lekcja języka polskiego: *Adam Mickiewicz w Wilnie* – Krystyna Narkiewicz (Mickuny)

- lekcja w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Gorzowie Wlkp.: „Spotkanie z Papuszą” – *twórczość poetki cygańskiej* – Wilhelmina Rother
- *Współczesny Gorzów* – wspólny spacer, złożenie kwiatów przy pomniku Józefa Piłsudskiego
- film *Świtez* – Dyskusyjny Klub Filmowy „Megaron” BWA – Wilhelmina Rother
- 15.11.2013. – lekcja geografii: *Walory rekreacyjno-turystyczne Ziemi Lubuskiej* – Stanisław Piś
- lekcja języka litewskiego: *Język litewski trudny czy bardzo łatwy* – Małgorzata Rodziewicz (Mickuny)
- *10 lat minęło* – uroczystość jubileuszowa uczestnictwa w Programie Szkół Patronackich
- *Zarządzanie szkołą w Polsce i na Litwie* – prowadzenie Wilhelmina Rother
- koncert *Ukołysana Wolność* – Filharmonia Gorzowska
- 16.11.2013. – podsumowanie zajęć, ustalenie planu działań na 2014 r.

C/ Pomoc Polakom na Litwie

Nasze Towarzystwo funduje nagrody w konkursach, nawet pozyskuje środki na zakup pomocy naukowych dla Szkoły Średniej w Mickunach, np. aparat fotograficzny (2012 r.), tablica interaktywna (2013 r.), listwy do Szkolnej Galerii (2014 r.) laptop (2015 r.), materiały biurowe (2016 i 2018 r.), literatura polska (2017 r.). Staramy się również pozyskiwać środki dla polskich zespołów artystycznych na Litwie – na zakup strojów 4000 zł (2011 r.), 3200 zł (2012 r.), 5100 zł (2013 r.), 3100 zł (2014 r.), 3600 zł (2015 r.), 2000 zł (2016 r.), 1800 zł (2017 r.), 600 zł (2018 r.).

D/ Współpraca

Organizowane przez nas obchody kolejnych rocznic bitwy o Wilno – operacji „Ostra Brama” mają podniosły i uroczysty charakter. Msza św. z wezwaniem poległych w obronie Polski, udziałem pocztów sztandarowych organizacji jest wspaniałym wydarzeniem patriotyczno-religijnym 6 lub 7 lipca każdego roku. Udział biorą w niej przedstawiciele władz miejskich i organizacji pozarządowych oraz młodzież i uczniowie.

Współpraca z władzami Miasta Gorzowa Wlkp. układa się pomyślnie. Dzięki finansowemu wsparciu i nieodpłatnemu użyczeniu sal widowiskowych możemy mieszkańcom Gorzowa i innych miejscowości przybliżyć polskie obyczaje i obrzędy z Wileńszczyzny. Jesteśmy zapraszani do udziału i współorganizacji uroczystości miejskich, konferencji i wydarzeń kulturalnych. Aktorzy teatru im. J. Osterwy, szczególnie Pani Bożena Pomykała-Kukurowska, wykładowcy: prof. dr hab. Paweł Leszczyński, mgr Przemysław Dygas, dr Zbigniew Szafkowski, mgr Jerzy Sygnecki, mgr Władysław Chrostowski i nauczyciele Zespołu Szkół Odzieżowych im. K. Kieślowskiego z dyrektor mgr inż. Anną Maciejewicz na czele swoją wiedzą i czasem wspomagają nas nieodpłatnie przy realizacji przedsięwzięć.

Szkoły gorzowskie wzbogacają tematykę wychowawczą zajęć o kulturę i historię Wileńszczyzny. Przybliżają wkład Polaków w rozwój kulturalno-gospodarczy Litwy współczesnej. Wyróżnić należy Zespół Szkół Odzieżowych im. K. Kieślowskiego, Zespół Szkół im. Ambasadorów Praw Człowieka i Zespół Szkół nr 20 w Gorzowie Wlkp. W realizacji naszych planów pomagają: Wojewoda Lubuski oraz Lubuski Oddział Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”, który zawsze w swoich planach uwzględnia działania na rzecz Polaków mieszkających poza granicami kraju, w tym na Wileńszczyźnie. Współpracujemy z Towarzystwem Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich, Związkiem Zesłańców Sybiru, Gorzowską Rodziną Katyńską, Polską Radą w Berlinie, Polską Macierzą Szkolną na Litwie i Białorusi. Nasze Towarzystwo jest również rozpoznawalne na Łotwie, w Rosji (Kaliningrad) oraz na Ukrainie.

Klub „Jedynka” oraz Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Gorzowie Wlkp. użyczają nam pomieszczeń na realizację naszych przedsięwzięć. Pracujemy społecznie, często angażując na potrzeby Towarzystwa swoje środki finansowe, samochody, sprzęt komputerowy i telefony.

SOCIETY OF VILNIUS AND WILNO LAND ENTHUSIASTS IN GORZÓW WIELKOPOLSKI

The article presents the cultivation of Vilnius traditions and customs by Vilnius Culture Enthusiasts in Gorzów Wielkopolski.

Keywords: Vilnius, Gorzów Wielkopolski, culture, tradition, customs